

מערכת גיליון פרשית השבוע מאחלת לאלפי הקוראים ולכל בית ישראל: שנה טובה ומתוקה, שיתקבלו תפילותינו ברצון!

פרשית השבוע

מגזין להגות והסברה יהודית

ציור: יעקב גולד

ראש השנה

תשפ"ז

גיליון מס'

803

טז, א). כך הלא ממליכים מלך – באמצעות השופר.

ממילא, כך דומה, מובן מדוע היום הזה, כולו, הופך ל"יום תרועה". לא, אין אנו הולכים פיזית עם השופר במהלך היום כולו כמנהגן של נקיי-הדעת שבירושלים לילך עם ארבעת המינים בכל היום (גמרא סוכה מא, ב), אבל כן אנו 'הולכים' לאורו של השופר במהלך כל יום הדין, שכן הוא כל עניינו של היום: "ויידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו, ה' אלוקי ישראל – מלך".

קול השופר למעשה הולך ומהדהד במהלך היום כולו, גם אם הוא נשמע בהיכל בית-הכנסת רק זמן קצר.

□ □ □

הרעיון נפלא, אבל כיצד אני מתרגם אותו למעשה?

מידי ראש-השנה אני נוהג לעשות לעצמי איזה מבחן אישי כנה: מה קורה חמש דקות אחרי שמיעת קול השופר המרטיט?

הן נכון, בשעת שמיעת קולו אנו

**המבחן האמיתי הינו
מה קורה חמש דקות
אחרי שמיעת קול
השופר**

הקול שעודנו מהדהד..

נקודה מקורית על עניינו של השופר בראש-השנה

יום תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם (במדבר כט, א)

שאלני יהודי חשוב המעוניין בעילום שמו: מדוע ראש-השנה נקרא 'יום תרועה' ואילו חג הסוכות לא מכונה 'יום כפות תמרים'? כלום בגלל שיש ביום זה מצווה מרכזית כל היום הופך ל'יום תרועה'?

שאלה נהדרת.

□ □ □

אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורר ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם (רמב"ם הלכות תשובה פרק ג' הלכה ד')

תקיעת השופר איננה רק מעשה מצווה מרכזי ביום ראש-השנה. הוא למעשה מבטא את כל נשמתו ומהותו של יום הדין והמשפט.

כפי שאנחנו מזכירים בתפילת מוסף של ראש-השנה, השופר מהווה ביטוי משמעותי להמלכה (ראה ריטב"א למסכת ראש השנה

מתרכזים היטב ומפנימים את עניין ביטול ה'אני' באורח אבסולוטי תוך המלכת הבורא, בבחינת 'אנא עבדא דקודשא בריך-הוא'. אבל האם אחרי שאני עוזב את בית-הכנסת עם הקיטל הצחור אני נושא עימי את מטען ה'המלכה' או שהמסר הרעיוני הקריטי הזה נשאר בין כתליו של היכל התפילה.

המבחן שלי למעשה הוא האם היום של ראש-השנה הוא יום אחר, 'יום תרועה' או שאני שומע תרועה וממשיך עם ה'אני' שלי. לא תמיד זה קל, אבל זה המבחן. זה הרגע שבו אני רוצה להישאר עם הקול המדהד של השופר ברקע.

□ □ □

מידי שנה – כך אני זוכר – התהייה הפנימית הזו מעסיקה אותי גם אחרי היום הקדוש והטהור – יום הכיפורים:

האם אני מקיים 'ילכו מחיל אל חיל' ושומר על הרגשות הטמירות שהעפלתי אליהם ביום הקדוש, או שמא הכל מתמוסס לו באחת רגע אחרי?

השאלה האמתית של היהודי היא האם הוא מסוגל לזלף טללי 'כיפור' גם על רגעים שאיננו בתחומי היכל התפילה.

האם הוא מקיים 'ילכו מחיל אל חיל' במוצאי יום כיפור וממהר לבנות את הסוכה, כפי שציוונו הרמ"א.

והאציל של המלמד הקבוע; או שמא זהותו האמתית היא של הילד המופרע, וכי אצל המלמד היומיומי הוא רק עושה 'הצגות' של ילד שליו ומחונך למופת.

מה דעתכם?

■ ■ ■

אולי - כך חשבתי לאחר זמן מה - זו גם שאלה על עצמנו, הילדים שהתבגרו.

הרי לכאורה גם אנחנו 'משחקים' את אותו 'משחק':

בימים הנוראים אנחנו משתדלים להיות הילד המחונך, שמפקיד על קלה כבחמורה. אבל, הנה כשחולפים הימים והשגרה האפורה משתלטת על חיינו אנחנו שבים למתכונת ה'רגילה' כאשר לא תמיד אנחנו בבחינת 'סוגה בשושנים'.

אז מי הוא ה'אני' האמתי שלנו: הילד המופרע של כסלו או הילד המחונך של תשרי?

■ ■ ■

דומה שהתשובה ידועה:

ה"לפני ולפנים" של היהודי, זה החלק האלוק ממעל. "נשמה שנתת בי - טהורה היא". לא דבק בה רבב ולא חלו בה ידיים. ה'אני' היהודי זה החלק הנשמתי שבקרבו, ואותו הוא הרי מגלה במלוא זוהרו בימים הקדושים שבהם הפנים הלוהט והבוער פורץ החוצה כאש הכבשן.

בשאר הימים, דווקא אז, אנחנו עושים את ה'הצגה'. כשאנחנו לא מתנהגים כדבעי, אין זה מלמד על הזהות שלנו. זה אומר - אולי - שאנחנו מרגישים אווירה של רפיון, אווירה של 'שחרור'.

אבל לא, זה לא הביטוי לרצון הפנימי הכן שבקרבו.

זה לא אנחנו.

אז יש לכם תשובה על שאלת הילד המופרע?

לי לפחות כבר יש.

א. י. פ.

שופר "נאה"?

המקור לעניין הידור המצווה נלמד מן הכתוב: "זה קלי ואנוהו", מכך למדו חז"ל "התנאה לפני במצוות - עשה לפניו סוכה נאה, טלית נאה..." (גמרא שבת קלג).

ויש לדון בשאלה מעניינת: האם ישנה מצווה שהשופר יהיה "נאה" כשם שיש מצוות נוספות בהן יש דין "הידור מצווה" מן הכתוב 'זה קלי ואנוהו'. (בפשטות, לא קל למצוא שופרות "נאים"...).

והנה אם נעיין בגמרא (נזיר ב, ב) שם למדנו דין הידור מצווה לא מופיע כלל דין של נוי השופר כי אם: "סוכה נאה, טלית נאה ועוד. אבל אין זו הוכחה כי ייתכן ושיגרא דלישנא נקט, ובוודאי ישנם מצוות נוספות שהינם בכלל ולא ננקטו כאן.

אולם לאחר בירור נראה שכך היא האמת. דהנה ראה בספר 'חכמת שלמה' על הרא"ש בסוגיית הידור מצווה עד שליש (בבא קמא ט, ב) שהרחיב בדיון זה וחילק בין אתרוג לשאר מצוות ונקט כדוגמא סתמית את השופר. חזינן דסבור שיש דין "הידור מצווה" בשופר, אף שבגמרא לא נזכר מפורשות.

עוד יש להוכיח מקושיית האחרונים על דברי הריטב"א (כמדומנו בראש השנה כה, א) לגבי ציפה פי השופר בזהב, שחוצץ. והקשו האחרונים מדין "כל לנאותו - אינו חוצץ".

ולכאורה תליא בנדון האחרונים הידוע (וכידוע שבכפות תמרים הרחיב בזה) האם עיקר מצוות השופר היא התקיעה או רק השמיעה. דאי התקיעה יש מקום להביא צד להדר בשופר נאה כעניין של חפצא דמצווה. אולם אם עיקר המצווה היא השמיעה, שוב מה יתרון יש להדר בייפוי השופר, הלא אינו אלא אמצעי להשמעת הקול, ועיקר העניין הוא הקול.

ומה שכן יש עימי לדון האם יש עניין של "הידור מצווה באיכות" כלומר, האם יש עניין להדר אחרי שופר עם קול צלול על פני כזה עם קול צרוד. ודין "מצווה באיכות" כבר שמענו - כידוע - מדברי הברכת שמואל (מסכת קידושין סימן כ"ז אות ה') שהרחיב בעניין מצוות "ושננתם" שהיא ללמוד תורה באיכות, כלומר בהתאם ליכולת האדם הלומד (שאם יכול ללמוד בשעה מסכת - מחובתו לעשות כן) ויש לדון כאן האם לא רק בשיפור וטיפוח הנגי אמרינן כן.

וחשבתי להביא הוכחה ניצחת מדברי הגמרא שבת (כג, א) שרבה העיד על עצמו שבעבר היה מהדר לנר חנוכה אחרי שמן שומשומין שאורו לפרק - זמן, אולם לאחר מכן ביכר את שמן-הזית שצלול אורו יותר. משמע שיש עניין בהידור ביחס לאיכות ולא רק ביחס לכמות או לחזות.

מי אני באמת

מה שלמדתי מהילדים המופרעים
בשיעורו של ה'חמלא-מקום'

א. י. פ.

על-פי הספר 'דרכי' - חלק שני

לאחרונה שיתף אותי מלמד 'ממלא-מקום' בתחושותיו.

הוא סיפר שהכיתה - ולפי הבנתו רק כשהוא בתפקיד - הופכת לתוהו-ובוהו. הילדים מקפצים ומפוזזים כאילו הוא לא קיים. משמעת - אאוט.

הוא ניסה דרכי משמעת שונים, 'העמיד בפניה' את המופרעים, אך גם זה לא עזר לטווח-ארוך. הוא חש - כך הוא מספר לי - אבדן שליטה, והוא מרגיש כי תפקידו בעיקר 'לכבות שריפות'.

הוא תהה מדוע אצל המלמד הקבוע הדברים ממש לא נראים כך, והילדים ה'מופרעים' הופכים לממושמים להפליא.

מבלי לנגוע בשאלות של משמעת בכיתה וכיצד ניתן ליצור אותה, צריך אפוא לראות מה הם פני הדברים.

■ ■ ■

להבנתי, והייתי לא-מזמן ילד, אצל הממלא-מקום הילד מרגיש סוג של 'שיעור חופשי'. כלומר סוג של רפיון, הוא מרגיש שהיום לוקחים קצת הפוגה. אם המלמד הקבוע לא נמצא - כך הוא מפרש את זה בשכלו הילדותי - אות הוא כי היום אנחנו 'משוחררים'. היום, כביכול, יש 'דינא רפיא'. אפשר להרפות.

השאלה המרכזית היא אחת, ואותה הציג בפניי אותו ממלא-מקום:

מהי באמת זהותו של הילד שמתנהג בוולגריות אצלו: האם זהו הילד המחונך

היה מלא עד אפס-מקום. ועכשיו, ברגע זה, הייתי רק עם היהודי הזה, שרוצה לשמוע את 'כל נדרי'.

"ניגשנו ל'עמוד', אני נותן ליהודי הזה את הטלית, אני נותן לו מחזור, אני מראה לו איפה 'כל נדרי', אני ניגש לבימה, אני שם שוב את הטלית שלי ואת הכובע החזני. רציתי שהיהודי הזה ירגיש שהוא לא החמיץ כלום, שהוא יקבל את ה'כל נדרי' שלו והתחלתי שוב לשיר את 'כל נדרי'."

ברגע שצודיק פתח את פיו כדי לשיר 'על דעת המקום', הוא הרגיש כאילו נכנסו בו כוחות מחודשים על-טבעיים. מעולם הוא לא הצליח להתרכז בצורה כה עמוקה ולשיר כל-כך מהלב כפי שעשה שם בבית-הכנסת הריק אחרי יום כיפור עבור איש זה.

"אנו מתירים להתפלל עם העבריינים". הייתה לי צמרמורת בכל הגוף ונזכרתי בששת מיליון היהודים שנספו בשואה, והרגשתי שהנשמות נמצאות איתנו ושכל החיבור של יהודי מבוסס על כך שהוא רוצה להיות קרוב לאבינו שבשמים.

"ושבועתנא לא שבועות...". סיימנו את 'כל נדרי' ומיד אחר כך הוא מחבק אותי ואומר לי: 'אתה לא יודע מה עשית בשבילי, הצלת את חיי'. עיני שני הגברים היו מלאות דמעות. בשעה שהתחבקו, הם ידעו שלעולם לא ישכחו רגע זה, עד סוף חייהם.

יש גמרא מרתקת שבה כתוב, "השם ברא את העולם באות ה'" כשאנחנו בוחנים את צורת האות ה', אנו יכולים ללמוד הרבה על האופן בו פועל העולם הזה. תחתיתתה של האות ה' פתוחה לחלוטין והדבר מסמל כמה קשה להישאר מחוברים לקרקע בעולם הזה. זו לא שאלה אם ניפול, השאלה היא מתי ניפול. כיון שכולנו בשלב זה או אחר, נופלים. עושים טעויות או מגיעים לשפל המדרגה. אולם במבט קרוב יותר באות ה', אנו מבחינים שבצד, קרוב לחלק העליון, יש פתח קטן שמרמז על דלת צדדית שתמיד פתוחה. והחלק שתלוי בין החלק התחתון של האות לבין חלקה העליון מייצג את ידו המושטת של ה', שמופנית לכולנו ומבקשת מאיתנו לטפס חזרה למעלה ולהיכנס דרך אותה דלת צדדית (ערוך על-פי 'דרשו').

לתשומת-ליבכם!

מהדורת הדפוס מצומצמת! ניתן

לקבל את הגיליון למייל ללא

תמורה בשליחת דוא"ל לכתובת:

abyisrael@gmail.com

הדלת הצדדית

סיפור מרגש עד דמעות שמשקף כל-כך את אוירת הימים הנוראים בתפוצות ישראל

כל שנה בערב ראש השנה ויום כיפור נוסע צודיק גרינוולד מישראל לגרמניה, שם הוא משמש כחזן בבית הכנסת הגדול בפרנקפורט-מספר הרב יואל גולד ששוחח עימו.

לפני כמה שנים במוצאי יום כיפור צודיק הרגיש מותש. "הייתי עייף מיום שלם של תפילות וצום, אז אמרתי לעצמי: 'אשב קצת, אירגע קצת, ואז אחזור למלון ואלך לאכול משהו'."

כשהוא היה מוכן ועמד לצאת, כל 2000 האנשים שהתפללו רק חצי שעה קודם לכן בנעילה ומעריב בבית הכנסת הגדול - הלכו הביתה לשבור את הצום. הוא היה האחרון שנשאר.

השומרים הלכו, רוב האורות היו כבויים והשערים הקדמיים היו נעולים. "אני יוצא מהדלת הצדדית ופתאום אני רואה אדם עם ירמולקה לבנה, שיער לבן. אני רואה שמשהו לא בסדר, הוא מנסה להיכנס ונראה אבוד."

צודיק ניגש לאיש ושאל אותו אם אפשר לעזור לו. האיש נראה ממש מבולבל. הוא אומר לו: "מה קורה פה, איפה כולם? למה שערי בית-הכנסת סגורים? זה לא הערב של תפילת 'כל נדרי' היום?"

"אמרתי לו מיד: 'כל נדרי' היה אתמול. עכשיו אנחנו כבר אחרי תפילת 'נעילה' וכולם עזבו את בית-הכנסת..." פתאום אני רואה את האיש הזה נשבר, והוא אומר לי בעצב גדול: 'איך זה קרה לי? איך עשיתי טעות כזו? איך יכולתי לפספס את 'כל נדרי'?"

צודיק ניסה להרגיע אותו ולומר לו: "תראה, יהיה עוד 'כל נדרי' בשנה הבאה". אבל האיש לא היה מוכן לשמוע על זה. הוא אמר: "אתה לא מבין. מאז שהייתי ילד, אבא שלי תמיד לקח אותי לבית-הכנסת פעם בשנה בערב יום כיפור לשמוע את 'כל נדרי' ולפני 20 שנה, לפני שאבא שלי נפטר, הוא גרם לי להבטיח שאף-פעם לא אחמיץ את 'כל נדרי' בערב יום כיפור, כי הוא ידע שזה יהיה הקשר היחיד שלי למורשת שלי. והערב זה הפעם הראשונה מאז שאבא שלי נפטר שהפסדתי את 'כל נדרי'..."

כשצודיק שמע את זה, הוא התמלא בתחושת חמלה. הוא הסתכל לאיש בעיניים ואמר לו: "יודע מה, יש לך מזל". ר' איד, אל תדאג. אני החזן של בית הכנסת. בוא תיכנס איתי לבית הכנסת, נלך יחד ונתפלל את 'כל נדרי'."

האיש שאל: "באמת? אתה מוכן לעשות את זה למענתי?" צודיק ענה: "בשמחה". הוא אחז בידו, ליווה אותו לכניסה הצדדית של בית הכנסת, והם נכנסו בדלת הצדדית. "ערב קודם", שח החזן, "היו לנו 2,000 אנשים בבית-הכנסת, בית-הכנסת

“תספר לעולם שהיה לנו שופר באושוויץ”

ור' יחזקאל נצר את הצוואה. השופר ליווה אותו בכל תחנות התופת, עד ליום השחרור. הוא לא נפרד ממנו גם כאשר היה מבוני “קיבוץ בוכנוולד” על אדמת גרמניה, וכאשר הוביל את קבוצת החלוצים הראשונה בדרכה אל ארץ הקודש. בראש השנה תש”ו, בעוד הספינה מפלסת את דרכה בלב ימים, תקע ר' יחזקאל באותו שופר באוזני הנוסעים הנרגשים.

“השופר אכן הגיע אל הגאולה”, שיחזרה בתו ברגש. “למחרת, ביומו השני של החג, עגנה הספינה בנמל חיפה. אבא והחלוצים היראים, ויחד עמם השופר, לא ירדו אל החוף ולא זזו מהרציף עד לצאת החג, כדי שלא לחלל את קדושתו. אבא, שאיבד את אשתו בגיא ההריגה, גילה בנס כי בנו ובתו נותרו בחיים. הוא בנה את ביתו מחדש, הקים משפחה, ונצר את השופר מכל משמר. מדי שנה בשנה, בהגיע ימי הרחמים והסליחות, היה תוקע בו ומספר את נס הצלתו. מאז הסתלקותו לעולמו, היה השופר שמור אצלי”.

ואז הגיעה נקודת התפנית. כשנודע לפרופ' תידור שוורץ כי בתערוכה המיוחדת על אושוויץ בניו-יורק משוועים למצוא תשמישי קדושה ששרדו את האש, גמלה בלבה ההחלטה להוציא את האוצר מביתה. “כשאשמע השנה את קול השופר”, חתמה בדמע, “הדהד בו צלילו של השופר הזה. השופר שמספר מעתה לכל את בקשתו האחרונה של האסיר מצעדת-המוות: ‘ספרו לעולם שהיה לנו שופר באושוויץ’”.

דיווח מיוחד שהופיע לאחרונה מעל דפי ה“ניו יורק טיימס” חשף סגירת מעגל היסטורית מופלאה, הסובבת כולה סביב השופר ששרד את התופת. זה קרה בבוקרו של יום ראשון באחד השנים במוזיאון המורשת היהודית במנהטן. פרופ' יהודית תידור שוורץ, המכהנת כראש המכון לחקר השואה באוניברסיטת בר-אילן, צעדה נרגשת והפקידה בידי מנהלי התערוכה את השופר היקר מכל - השופר של אביה, ר' יחזקאל תידור ע"ה. האב, שהיה מאסירי בוכנוולד ואושוויץ, מסר נפשו גם בתחתית השאול כדי ללמוד וללמד, ולשמור גחלת. בהיותו “סדרן עבודה” במחנה, ניצל את מעמדו תוך סיכון חיים יומיומי כדי להציל מאות מבני ישראל.

בימי ראש השנה של שנת תש”ה, בעוד ענני עשן מכסים את שמי אושוויץ, הדהדה במסתור תקיעת שופר חרישית. חודשים ספורים לאחר מכן, בעיצומן של צעדות המוות המקפאות, פנה אחד האסירים אל ר' יחזקאל והושיט לו בחפזון את השופר. “יודע אני כי לא אשרוד את המצעד הנורא הזה”, אמר היהודי, שדבריו הנבואיים אכן התממשו מעט לאחר מכן. “קח את השופר. הביאהו אל הגאולה, וספר לעולם כולו: היה לנו שופר באושוויץ!”.

שנה חדשה - דף חדש!

חדש!

מקור, מפתיע ומעורר חשיבה!

לפרטים ורכישה: פלא! 0504116867 דוא"ל: a0504116867@gmail.com